

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2021/6

MUNDARIJA

12.00.01 – DAVLAT VA HUQUQ
NAZARIYASI VA TARIXI.
HUQUQIY TA'LIMOTLAR TARIXI

- 6 **АХМЕДШАЕВА МАВЛЮДА АХАТОВНА**
Некоторые теоретико-правовые вопросы
рецепции публичного права в
национальную правовую систему
- 12 **YOUNAS AMMAR**
SADIKOV MAKSUDBOY
ABDULAJONOVICH
Tech law in central asia: approach to technological
progress of the 4th industrial revolution
- 17 **UMAROV BEKZOD AZAMATOVICH**
Davlat boshqaruvini nomarkazlashtirish
konsepsiyasida prinsiplarning tutgan o'рни
- 24 **МУКУМОВ БОБУР МЕЛИБОЙ УГЛИ**
Проблемы нормативного регулирования
предпринимательской деятельности
в Республике Узбекистан

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ.
MA'MURIY HUQUQ.
MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

- 32 **HOSHIMXONOV AHROR MO'MINOVICH**
Hukumat faoliyatini pandemiya sharoitida
tashkil qilish va huquqiy tartibga solish
masalalariga oid mulohazalar
- 39 **MUHAMMADIYEV ULUG'BEK ISLOMOVICH**
XAYITOV XUSHVAQT SAPARBAYEVICH
Qonun ustuvorligini ta'minlashda zamonaviy
mexanizmlarning yaratilishi

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI.
TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA
HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 47 **IMOMOV NURILLO FAYZULLAYEVICH**
O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining
yangi tahriri loyihasida "fuqarolik qonunchiligi"ga
oid yangiliklarning ilmiy-nazariy tahlili
- 57 **SAIDOV MAQSUDBEK NORBOYEVICH**
Mas'uliyati cheklangan jamiyati ishtirokchilarining
umumiy yig'ilishini chaqirish va bu toifadagi
nizolarni hal qilishning ayrim masalalari

12.00.06 – TABIIY RESURLAR HUQUQI. AGRAR HUQUQ. EKOLOGIK HUQUQ

12.00.07 – SUD HOKIMIYATI. PROKUROR NAZORATI. HUQUQNI MUHOFAZA QILISH FAOLIYATINI TASHKIL ETISH. ADVOKATURA

- 66 **YAKUBOVA IRODA BAHRAMOVNA**
O'zbekistonda mualliflik huquqi bo'yicha mulkiy huquqlarni jamoaviy boshqaruv tashkilotlarining vujudga kelishi va rivojlanishi
- 74 **QUTLIMURATOV FARXAD QALBAYEVICH**
Qayta tashkil etilayotgan yuridik shaxs kreditorlarining huquqlarini himoya qilish mexanizmlarining umumiy tavsifi
- 81 **BAKHRAMOVA MOKHINUR BAKHRAMOVNA**
Absence of jurisdiction and consequences in arbitral proceedings
- 88 **IBROHIMOV AZIMJON ABDUMO'MIN O'G'LI**
Korporativ niqoblarni olib tashlash konsepsiyasi va uni O'zbekiston korporativ huquqida takomillashtirish masalalari
- 96 **ФАЙЗИЕВ ШУХРАТ ХАСАНОВИЧ**
Правовые основы экологической политики государства: система, классификация и проблемы кодификации законодательства
- 107 **MAXKAMOV DURBEK NEMATOVICH**
O'simlik dunyosini muhofaza qilishda jamoatchilik nazoratini huquqiy ta'minlash masalalari
- 114 **RAJABOV NARIMAN SHARIFBAEVICH**
The role of social partnership in setting standards for the protection of the natural environment (legal aspect)
- 124 **MAMAYEVA MAKBAL NURJANOVNA**
Организационные аспекты обеспечения независимости института адвокатуры в Узбекистане: проблемные аспекты
- 131 **URALOV SARBON SARDOROVICH**
Sud qarorlarining preyditsial ahamiyati
- 137 **MALLAYEV NORMAMAT RAMAZANOVICH ERGASHEV BAHODIR ABDURASULOVICH**
Advokatlik faoliyatini tashkil etishning nazariy-huquqiy asoslari

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI.
HUQUQBUZARLIKLARNING OLDINI
OLISH. KRIMINOLOGIYA.
JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

- 143 **XUDAYKULOV FERUZBEK XURRAMOVICH**
Ekologiya sohasidagi jinoyatlar obyektiv belgilari
va o'ziga xos xususiyatlari: tahlil va taklif
- 153 **SALOXOVA SARVINOZ SADRIDDIN QIZI**
Ozodlikdan mahrum qilish jazosini o'tab
chiqqan voyaga yetmaganlarning post-
penitensiar adaptatsiyasini ta'minlashni
takomillashtirish
- 162 **MAMAJANOV ABRORBEK
MIRABDULLAYEVICH**
Ayrim xorijiy mamlakatlar jinoyat qonunlarida
o'zboshimchalik uchun javobgarlik
- 170 **ANORBOYEV MURODJON
RAXMANQUL O'G'LI**
Tergov qilishga yoki sud ishlarini hal etishga
aralashish jinoyatining umumiy tavsifi

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI.
KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV
HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

- 176 **БАЗАРОВА ДИЛДОРА БАХАДИРОВНА**
Соглашение о признании вины как
гарантия обеспечения прав личности
в уголовном процессе
- 184 **PRIMOV BAXTIYOR OLIM O'G'LI**
Dastlabki tergovda qo'llanilayotgan axborot-
kommunikatsiya texnologiyalari tushunchasi
va umumiy tavsifi

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

- 192 **EGAMBERDIYEV DILSHOD ALISHEROVICH**
Xalqaro nizolarni tinch yo'l bilan hal etish
vositasi sifatida xalqaro tergov komissiyalari
ahamiyati va tushunchasi
- 200 **КОЗАКОВ БЕКЗОД АБДУЛБОКИЕВИЧ**
Принцип добрососедства между
государствами в современном междуна-
родном праве
- 209 **SUVANOV SARDOR BAXADIROVICH**
Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasida
inson huquqlariga oid ayrim masalalar

UDC: 341.1(045)(575.1)
ORCID: 0000-0002-8141-5800

TERGOV QILISHGA YOKI SUD ISHLARINI HAL ETISHGA ARALASHISH JINOYATINING UMUMIY TAVSIFI

Anorboyev Murodjon Raxmanqul o'g'li,
Toshkent davlat yuridik universiteti "Jinoyat huquqi,
kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish"
kafedrasida doktoranti,
e-mail: murodjonanorboev@list.ru

Annotatsiya. Maqolada O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi 236-moddasida nazarda tutilgan "Tergov qilishga yoki sud ishlarini hal etishga aralashish" jinoyatlariga doir qabul qilingan qonun hujjatlarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Muallif tomonidan ushbu qonun hujjatlarini tasniflash, sharhlash va ushbu masala mohiyatiga aloqador jihatlar ochib berilgan hamda tergov qilishga yoki sud ishlarini hal etishga aralashish jinoyatlariga olib keladigan xatti-harakatlarning oldini olishga qaratilgan huquqiy hujjatlar va bu boradagi zaruriy keng ko'lamli chora-tadbirlar tahlil qilingan. Shu bilan birga, muallif tomonidan tergov qilishga yoki sud ishlarini hal etishga aralashish jinoyatlari holatini faqatgina aynan normativ-huquqiy hujjatlarni takomillashtirish orqali minimallashtirish yoki tamomila bartaraf etish mumkin emasligi ta'kidlanadi. Bundan tashqari, muallif tomonidan tergov qilishga yoki sud ishlarini hal etishga aralashish jinoyati bilan bog'liq nazariy va amaliy muammolar tahlil qilinib, jinoyat huquqi normalarini qo'llashni takomillashtirish yuzasidan takliflar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: odil sudlov, tergov, sud ishlari, sud ishlarini hal etish, tergov qilishga yoki sud ishlarini hal etishga aralashish, aralashish, mansabdor shaxs.

ОБЩЕЕ ОПИСАНИЕ ВМЕШАТЕЛЬСТВА В РАССЛЕДОВАНИЕ ИЛИ В РАЗРЕШЕНИЕ СУДЕБНЫХ ДЕЛ

Анорбоев Муроджон Рахманкул угли,
докторант кафедры "Уголовное право,
криминология и противодействие коррупции"
Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. Статья посвящена анализу законодательства, принятого по преступлениям «Вмешательство в расследование или урегулирование судебных дел», предусмотренным статьей 236 Уголовного кодекса Республики Узбекистан. Автор описывает классификацию, толкование и сущность законодательства и анализирует правовые документы и необходимые комплексные меры в этой связи, направленные на предотвращение действий, которые приводят к преступлениям вмешательства в расследование или урегулирование судебных дел. В то же время отмечается, что свести к минимуму или полностью устранить ситуацию с преступлениями, связанными с вмешательством в расследование или разрешение судебных дел, возможно только путем совершенствования тех же нормативно-правовых актов. Кроме того, автор анализирует теоретические и практические проблемы, связанные с преступлением вмешательства в расследование или решение судебных дел, и дает рекомендации по совершенствованию применения норм уголовного права.

Ключевые слова: правосудие, расследование, судебный процесс, разрешение судебных дел, вмешательство в расследование или в разрешение судебных дел, вмешательство, должностное лицо.

GENERAL DESCRIPTION INTERFERENCE IN INVESTIGATION OR CONSIDERATION OF CASES IN COURT

Anorboev Murodjon Rakhmankul ugli,

Doctoral student of the Department of Criminal Law,
Criminology and Anti-corruption of Tashkent state university of Law

Abstract. The article is devoted to the analysis of the legislation adopted on the crimes “Interference in Investigation or Consideration of Cases in Court” provided for in article 236 of the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan. The author describes the classification, interpretation and essence of legislation and analyzes legal documents and the necessary comprehensive measures in this regard aimed at preventing actions that lead to crimes of interference in the investigation or settlement of court cases. At the same time, it is noted that it is impossible to minimize or completely eliminate the situation with crimes related to the author’s interference in the investigation or resolution of court cases only by improving the same normative legal acts. In addition, the author analyzes theoretical and practical problems related to the crime of interference in the investigation or resolution of court cases, and makes recommendations for improving the application of criminal law.

Keywords: justice, cases in court, consideration of cases in court, interference in investigation or consideration of cases in court, investigation, interference, an official.

Kirish

Mamlakatimizning demokratik yangilashdagi eng muhim yo‘nalishlaridan biri – bu qonun ustuvorligi va qonuniyligni mustahkamlash, inson huquq va manfaatlarini ishonchli himoya qilish tizimini izchil yaxshilashdan iborat.

Bugungi kunda huquqiy davlat asoslarini yanada takomillashtirish va aholining huquqiy ongi va madaniyatini yuksaltirish hal qiluvchi vazifa bo‘lib, bunda *sud-huquq islohotlari* muhim o‘rin egallaydi.

Material va metodlar

Olib borilgan tadqiqotning **asosiy mazmuni**, odil sudlovga qarshi jinoyatlar sohasidagi munosabatlarda vujudga keluvchi holatlarni bartaraf etish uchun qonunchilikning rivojlanishini tahlil qilishdir.

Jumladan, sud-huquq tizimini yanada demokratlashtirish va erkinlashtirish, sud, huquqni muhofaza qiluvchi va nazorat organlari faoliyati samaradorligini oshirish, aholining odil sudlovga bo‘lgan ishonchini oshirish, jamiyatda qonun ustuvorligini ta‘minlash borasida keng ko‘lamli ishlar amalga oshirildi.

Xususan, jinoyat va jinoyat-protsessual qonunchiligini takomillashtirish sohasidagi davlat siyosatining eng muhim yo‘nalishlarini belgilab bergan 2017–2021-yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasining qabul qilinishi sud-huquq tizimini isloh qilishning tarixiy ahamiyatga ega bo‘lgan bosqichi bo‘ldi.

Mavzuning batafsil mazmunini quyidagi holat bo‘yicha ham ko‘rishimiz mumkin. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-son “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni [1] asosida tasdiqlangan O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasining 2.3-bandida ham “Jinoyat va jinoyat-protsessual qonunchiligini takomillashtirish va liberallashtirish, alohida jinoiy qilmishlarni dekriminallashtirish, jinoiy jazolar va ularni ijro etish tartibini insonparvarlashtirish” vazifasi belgilab olingan [2].

Bundan tashqari, ushbu islohotlarning mantiqiy davomi sifatida O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Jinoyat va jinoyat-protsessual qonunchiligi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-3723-son qarori [3]ga asosan zamonaviy xalqaro standartlar va ilg‘or xorijiy tajribani inobatga olgan holda, shuningdek, 2017–2021-yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasiga muvofiq jinoyat va jinoyat-protsessual qonunchiligini takomillashtirishning mutlaqo yangi ustuvor yo‘nalishlarini ishlab chiqish va amalga oshirish maqsadida: “O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat va jinoyat-protsessual qonunchiligini takomillashtirish Konsepsiyasi” [4] qabul qilindi.

Bu borada asosiy e‘tibor nafaqat qonunlarga o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritish, balki inson

manfaatlariga, jamiyat va davlat rivojiga uchun xizmat qiladigan va fuqarolarning qonun bilan qo'riqlanadigan huquq va manfaatlarini ta'minlaydigan, ularni odil sudlovga bo'lgan ishonchini oshirishga yo'naltirilgan amaliy ishlarni ro'yobga chiqarishga qaratildi.

Qo'llanilgan metodlar sifatida mantiqiy, tizimli, qiyosiy-huquqiy usullarini keltirib o'tgan holda hozirgi kundagi odil sudlovga qarshi jinoyatlar sohasida, xususan, tergov qilishga yoki sud ishlarini hal etishga aralashish jinoyati yuzasidan qabul qilingan hujjatlar jinoyat qonunchiligida tutgan o'rni yoritib berishga harakat qilingan.

Shu o'rinda "Tergov qilishga yoki sud ishlari ni hal etishga aralashish jinoyati"ga to'xtaladigan bo'lsak, ushbu jinoyat "Odil sudlovga qarshi jinoyatlar" sirasiga kirib, alohida va o'ziga xos xususiyatlarga ega. Odil sudlovga qarshi jinoyatlar uchun javobgarlikning mazmuni va uning chegarasini belgilovchi asosiy normalar O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi beshinchi bo'limida jamlangan. Ushbu bo'lim "Hokimiyat, boshqaruv va jamoat birlashmalari organlarining faoliyat tartibiga qarshi jinoyatlar" deb ataladi.

U quyidagi jinoyatlar turkumlari uchun javobgarlikni belgilovchi ikki bobni o'z ichiga oladi: XV bob. Boshqaruv tartibiga qarshi jinoyatlar (205–229⁵-moddalar) XVI bob. Odil sudlovga qarshi jinoyatlar (230–241¹-moddalar)dan iborat. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining XVI bobi, ya'ni Odil sudlovga qarshi jinoyatlar (236-moddasi) uchun javobgarlik belgilovchi normalar alohida ahamiyat kasb etadi.

Odil sudlov – bu huquqni muhofaza qiluvchi organlarning faoliyat yo'nalishi hisoblanib, sud hokimiyati vazifalarining taqsimlanishi bilan bog'liq zarur vakolatni amalga oshirish qatoriga kiradi va huquqni muhofaza qilish faoliyati tizimida ham, sud hokimiyati tarkibida ham markaziy o'rinni egallaydi.

Odil sudlovning roli va ahamiyati qator omillar bilan shartlangan bo'lib, ularga, avvalambor, ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy, shaxs va fuqaroning shaxsiy huquq va erkinliklari, tashqilotlar va davlatning qonuniy manfaatlar va huquqlarini amalga oshirish kabi muhim vazifalarni keltirib o'tish mumkin. Faqatgina odil sudlovga aniq shaxsni jinoyat sodir qilishda aybdor deb topish, unga jazo chorasi yoxud qonunda ko'rsatilgan boshqa ta'sir chorasini belgilashda, noqonuniy va asoslanma-

gan holda jinoiy javobgarlikka tortilganlarni rehabilitatsiya qilish masalasini hal eta oladi [5].

Odil sudlovga qarshi jinoyatlar "Hokimiyat, boshqaruv va jamoat birlashmalari organlarining faoliyat tartibiga qarshi jinoyatlar sirasiga kirib, alohida va o'ziga xos xususiyatlarga ega. *O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi* Maxsus qismining 16-bobida belgilangan [6]. *Odil sudlovga qarshi jinoyatlar* o'z ichiga: Aybsiz kishini javobgarlikka tortish (230-modda); Dalillarni soxtalashtirish (qalbakilashtirish) (230¹-modda); Tezkor-qidiruv faoliyati natijalarini soxtalashtirish (qalbakilashtirish) (230²-modda); Adolatsiz hukm, hal qiluv qarori, ajrim yoki qaror chiqarish (231-modda); Sud hujjatini ijro etmaslik (232-modda) Band solingan mulkni qonunga xilof ravishda tasarruf etish (233-modda); Qonunga xilof ravishda ushlab turish yoki hibsga olish (234-modda) Qiy-noqqa solish va boshqa shafqatsiz, g'ayriinsoniy yoki qadr-qimmatni kamsituvchi muomala hamda jazo turlarini qo'llash (235-modda); *Tergov qilishga yoki sud ishlarini hal etishga aralashish* (236-modda); Yolg'on xabar berish (237-modda); Yolg'on guvohlik berish (238-modda); Surishtiruv yoki dastlabki tergov ma'lumotlarini oshkor qilish (239-modda); Jinoyat protsessini yuritish qatnashchilarining o'z zimmasidagi vazifani bajarishdan bo'yin tovlashi (240-modda); Jinoyat haqida xabar bermaslik yoki uni yashirish (241-modda); Jinoyatni hisobga olishdan qasddan yashirish (241¹-modda) kabi jinoyatlarni qamrab oladi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 106-moddasida "O'zbekiston Respublikasida sud hokimiyati qonun chiqaruvchi va ijro etuvchi hokimiyatlardan, siyosiy partiyalardan, boshqa jamoat birlashmalaridan *mustaqil* holda ish yuritadi", 112-moddasida esa "Sudlar mustaqildirlar, faqat qonunga bo'ysunadilar. Sudyalarning odil sudlovni amalga oshirish borasidagi faoliyatiga biron-bir tarzda *aralashishga* yo'l qo'yilmaydi va bunday aralashish qonunga muvofiq javobgarlikka sabab bo'ladi [7]. Sudyalarning daxlsizligi qonun bilan kafolatlanadi", deb belgilab qo'yilgan.

Shu munosabat bilan odil sudlovni amalga oshirish borasidagi sud faoliyatiga hech kimning u yoki bu ko'rinishda aralashishga haqqi yo'q.

Tadqiqot natijalari tahlili

Huquqshunos olim M. Rustambayev ushbu jinoyat bevosita obyektiga sudning odil sudlovni amalga oshirish bo'yicha faoliyati mustaqilligini, shuningdek, prokuror, tergovchi yoki surishtiruvchining ishini har tomonlama, to'liq va xolis tergov qilish bo'yicha faoliyati mustaqilligini ta'minlovchi ijtimoiy munosabatlar qamrab olishini ta'kidlaydi.

Professor R. Kabulov va Sh.Ikramov esa mazkur jinoyatning bevosita obyektini[8] dastlabki tergov olib boruvchi organ va sud hokimiyati faoliyatini qonuniy amalga oshirilishini va ularning obro'sini ta'minlovchi ijtimoiy munosabatlar tashkil qiladi deya ta'rif beradi.

Bizningcha esa tergovga qadar tekshiruv, tergov va sud organlari qonuniy faoliyatini yuritishini hamda ularning mustaqilligini ta'minlovchi ijtimoiy munosabatlar tashkil qiladi.

Tergov qilishga yoki sud ishlarini hal etishga aralashish jinoyatidagi tergov atamasiga to'xtaladigan bo'lsak. Tergov tushunchasiga turli adabiyotlarda turlicha yondashuv mavjudligining guvohi bo'lishimiz mumkin.

Xususan, O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi sharhida: Tergov – bu jinoyat protsessi-ning bir bosqichi bo'lib, prokuror nazorati ostida jinoyat hodisasi yuz bergan-bermaganligi, jinoyat sodir etishda aybdor shaxslarni, jinoyatda ularning ayb darajasi, jinoyat oqibatida kelib chiqqan zararining xususiyati va miqdori, jinoyatning sabablari hamda ish uchun ahamiyatga ega boshqa holatlarni aniqlash uchun surishtiruv va dastlabki tergov organlari tomonidan dalillarni to'plash, tekshirish va baholashdan iborat faoliyat ekanligi ta'kidlangan [9].

O'zbekiston milliy ensiklopediyasida: "Tergov – jinoyat protsessida jinoyat ishi bo'yicha dalillarni yig'ish va tekshirish" – deb ta'riflanadi [10].

Sud ishlarini hal etish – bu sudya tomonidan sud protsessida barcha to'plangan dalillarga asoslanib qonun dorasida o'tkaziladigan tekshirish jarayoni. Sud ishlarini hal etish sudya (sudyalari hay'ati) tomonidan qabul qilinadigan hujjatlar: hukm, hal qiluv qarori, ajrim va qaror qabul qilish bilan tamomlanadi. Sud ishlari deganda, quyi va yuqori instansiya sudida ko'riladigan ishlar ham tushuniladi.

Obyektiv tomondan jinoyat ishning har tomonlama, to'la va xolisona o'rganilishiga to'sqinlik qilish maqsadida surishtiruvchi, tergovchi, prokurorga yoxud adolatsiz hukm, hal qiluv qarori, ajrimi yoki qaror chiqarilishiga erishish maqsadida sudyaga turli shaklda qonunga xilof ravishda ta'sir o'tkazishda ifodalanadi.

Tergov qilishga yoki sud ishlarini hal etishga aralashish – bu jismoniy shaxslar tomonidan surishtiruvchi, tergovchi, prokuror yoki sudya (shuningdek, sudyalari hay'ati va xalq maslahatchisi) ning faoliyatiga ta'sir etish [11].

Tergov qilishga yoki sud ishlarini hal etishga aralashish iltimos, undash, va'da va tavsiyalar shaklida bo'lishi mumkin [12].

Dastlabki tergov bosqichida qonunga xilof ravishda aralashish, surishtiruvchi, tergovchi, prokurorning jinoyat sodir etganlik holati mavjudligi, uning sodir etilishida kim aybdorligi hamda Jinoyat-protsessual kodeksining 82–83-moddalarida ko'rsatilgan boshqa holatlarni aniqlash imkoniyatlaridan mahrum etadi va shu bilan birga, bundan manfaatdor bo'lgan shaxslarning faol huquqqa xilof qilmishlari bilan aybdor shaxsga nisbatan jinoyat ishini tugatilmay qolishiga yoki aybsiz shaxsni jinoiy javobgarlikka tortilishiga olib kelishi mumkin [13].

Aybdorning harakatini kvalifikatsiya qilishda aralashishning aniq shakli – ishni tugatishni iltimos qilish, oqlash, aybni yengillashtirish yoki, aksincha, og'irlashtirish, boshqa shaxslarni javobgarlikka jalb qilish, ishni da'vogar yoki javobgar foydasiga hal etish va hokazolar ahamiyatga ega emas.

Aralashish yoki ta'sir ko'rsatish dastlabki tergovning barcha bosqichiga, to'plangan yoki jinoyat, fuqarolik, ma'muriy yoxud iqtisodiy ishiga qo'shilgan dalillarga tegishli bo'lishi mumkin. Aralashish yoki ta'sir etish, ular aniq bir ishga ta'alluqli bo'lsa, jinoyat tarkibini tashkil etadi. Jazo chorasini kuchaytirish yoki kamaytirishga, umuman yoki biron-bir jinoyat turini aniqlashga qaratilgan aralashish tergov qilish yoki sud ishlarini hal etishga aralashish deb topilmaydi.

Agar surishtiruvchi, tergovchi, prokuror, sudya ishlariga aralashish yoki qarshilik ko'rsatish bilan bog'liq ta'sir ko'rsatish harakatlari o'ldirish bilan qo'rqitish yoki zo'rlik ishlatish tahdidi asosida aks ettirilsa, bu harakatlarni JKning 112-moddasi va 236-moddasi jinoyatlar jami tariqasida tavsiflash lozim [14].

Shuni aytish lozimki, surishtiruvchi, tergovchi, prokuror, sudya faoliyatiga moddiy manfaat ko'rsatishni taklif qilib aralashish jinoyatlar majmui tariqasida JK 211-moddasi 1-qismi va JK 236-moddasi 1-qismi bo'yicha kvalifikatsiya qilishga olib keladi. Sharhlanayotgan jinoyat surishtiruvchi, tergovchi, prokuror yoki sudya faoliyatiga qonunsiz aralashish harakati bevosita boshlanishi hamon tugallangan deb topiladi.

Aybdorning harakatlarini kvalifikatsiya qilishda jinoyatni tugallangan deb topish yuqoridagi shaxslar faoliyatiga yoki aybdorning harakatlari tegishli qaror qabul qilinishiga ta'sir etishi talab qilinmaydi. Subyektiv tomondan tergov qilish yoki sud ishlarini hal etishga aralashish to'g'ri qasddan sodir etiladi, ya'ni shaxs o'z harakatlarining ijtimoiy xavfliligini biladi, qonunga zid va adolatsiz qaror chiqarilishini xohlaydi. Ushbu jinoyatning motivi shaxsiy manfaatdorlik, g'arazli niyat va boshqalar bo'lishi mumkin.

Subyektiv tomonning zaruriy belgisi aralashish qanday maqsadda sodir etilganligi hisoblanadi. Agar aralashish jinoyat ishini tergov qilishda amalga oshirilsa, maqsad tergovning to'liq va har tomonlama olib borilishiga to'sqinlik qilish hisoblanadi. Sud ishlarini hal etishga aralashishdan maqsad adolat qaror topishiga to'sqinlik qilish: ish bo'yicha sudyalari (yoki sudya) tomonidan qonuniy va adolatli qaror (hukm, ajrim, qaror va hal qiluv qarori) qabul qilish hisoblanadi [15].

Mazkur jinoyatning subyektiga to'xtalsak, jinoyat subyektini – 16 yoshga to'lgan har qanday aqli raso jismoniy shaxs. JK 236-moddasi 2-qismida tergov qilish yoki sud ishlarini hal etishga aralashish mansabdor shaxs tomonidan sodir etilsa, og'irroq javobgarlikni keltirib chiqarishi ko'rsatilgan [16].

Mansabdor shaxs deganda, ishini tergov qilish yoki hal etishga aralashishga bevosita vakolati bo'lgan shaxsni tushunish lozim. Surishtiruvchi, tergovchi, prokuror va sudya ham qoida bo'yicha mansabdor shaxs hisoblanadi.

Eng avvalo, davlat mansabini egallagan shaxslar mansabdor shaxslardir. Bundan tashqari, sudya mansab vakolati bilan bog'liq bo'lmagan

holda, u bilan aloqador shaxslar, masalan, sudya, prokuror yoki tergovchining farzandlari ta'lim olayotgan maktab direktori, sudya yoki uning qarindoshi yashayotgan uyning, mahallaning oqsoqoli va boshqalar ham mansabdor shaxs deb topiladi. Prokurorning tergovchi, surishtiruvchiga ko'rsatmalari, shuningdek, yuqori turuvchi prokurorning quyi turuvchi prokurorga tergov qilinayotgan ish bo'yicha ko'rsatmalari jinoyat-protsessual qonuni bo'yicha ishini tergov qilishga aralashish deb topilmaydi. O'zbekiston Respublikasi JPK 37-moddasi doirasida tergov bo'limi boshlig'ining ko'rsatmalari ushbu jinoyat tarkibini tashkil qilmaydi [17].

Tadqiqot natijasi sifatida

Yuqoridagi tahliliy fikrlardan xulosa qilgan holda jinoyat qonunini takomillashtirish bo'yicha taklif ishlab chiqildi. O'zbekiston Respublikasi JK 236-moddasini quyidagi tahrirda bayon qilish taklif qilinadi:

"236-modda. Tergovga qadar tekshiruv, tergov yoki sud ishlarini hal etishga aralashish

Tergovga qadar tekshiruv, tergov yoki sud ishlarini hal etishga aralashish, ya'ni ishini har tomonlama, to'la va xolisona o'rganilishiga to'sqinlik qilish maqsadida tergovga qadar tekshiruvni amalga oshiruvchi organ xodimi, surishtiruvchi, tergovchi yoki prokurorga yoxud adolatsiz hukm, hal qiluv qarori, ajrim yoki qaror chiqarilishiga erishish maqsadida sudyaga turli shaklda qonunga xilof ravishda ta'sir o'tkazish –

bir yildan uch yilgacha ozodlikni cheklash yoki bir yildan uch yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi.

O'sha harakat mansabdor shaxs tomonidan sodir etilgan bo'lsa, –

uch yildan besh yilgacha ozodlikni cheklash yoki uch yildan besh yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi".

Ushbu o'zgartish va qo'shimchalarning kiritilishi, bizning fikrimizcha, jinoyatchilikning oldini olishga yordam beradi. O'zbekistonda ushbu jinoyat holatini barqarorlashtirish bo'yicha samarali va oqilona choralar mexanizmlarini aniqlashga imkon beradi.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-son farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami. 2017, No.6, 70-modda.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Jinoyat va jinoyat-protsessual qonunchiligi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3723-son qarori. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. 2018, 15-may, 07/18/3723/1225-son.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 14-maydagi PQ-3723-son qaroriga 1-ILOVA "O'zbekiston Respublikasining Jinoyat va jinoyat-protsessual qonunchiligini takomillashtirish Konsepsiyasi".
4. B.Dj.Matmuratov. Jinoyat tarkibi bo'yicha kvalifikatsiya qilish masalalari. O'quv qo'llanma. Tashkent, TDYU, 2019, p. 98.
5. Zokirov X. "Sudebnaja vlast' i pravovaja kul'tura". O'quv qo'llanma. Tashkent, 1997, pp. 13.
6. O'zbekiston yuridik ensiklopediyasi / Nashr uchun mas'ul R.A.Muhiddinov va boshq.; mas'ul muharrir N.Toychiev. – Tashkent, Adolat, 2010, p.344
7. Guljamov.Z.H. Problemy bor#bi s pristuplenijami protiv pravosudija: teorija i praktika: Diss. ...dokt. jurid. nauk. Tashkent, 2003, p. 297.
8. Jinoyat huquqi. Maxsus qism: Darslik. Qayta ishlangan va to'ldirilgan ikkinchi nashri / Sh.T. Ikramov, R.Kabulov, A.Otajonov va boshq; Mas'ul muharrir Sh.T. Ikramov. Toshkent, O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2016, p. 803.
9. Rustamayev M.X.O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksiga sharh. Maxsus qism. Toshkent, 2016, pp. 674–677.
10. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi.8-jild. Solnoma-To'ytepa. Tahrir hay'ati A.Azizxo'jaev, M.Aminov, T.Daminov va b. Tashkent, O'zbekiston milliy ensiklopediyasida, 2004, p. 704.
11. Rustambayev M.X. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat huquqi kursi. Tom 4. Iqtisodiyot sohasidagi jinoyatlar. Ekologiya sohasidagi jinoyatlar. Hokimiyat, boshqaruv va jamoat birlashmalari organlarining faoliyat tartibiga qarshi jinoyatlar. Darslik. 2-nashr, to'ldirilgan va qayta ishlangan. Tashkent, O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Harbiy-texnik instituti, 2018, 504–508.
12. Jinoyat huquqi. Maxsus qism: Darslik. Qayta ishlangan va to'ldirilgan ikkinchi nashri / Sh.T. Ikramov, R.Kabulov, A.Otajonov va boshq; Mas'ul muharrir Sh.T. Ikramov. Tashkent, O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2016, p. 803.
13. Guljamov Z.H. Problemy bor#bi s pristuplenijami protiv pravosudija: teorija i praktika: Diss. dokt. jurid. nauk. Tashkent, 2003, p. 297.
14. Rustambayev M.X. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksiga sharh. Maxsus qism. Toshkent, 2016, pp. 674–677.
15. Rustambayev M.X. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat huquqi kursi. Tom 4. Iqtisodiyot sohasidagi jinoyatlar. Ekologiya sohasidagi jinoyatlar. Hokimiyat, boshqaruv va jamoat birlashmalari organlarining faoliyat tartibiga qarshi jinoyatlar. Darslik. 2-nashr, to'ldirilgan va qayta ishlangan. Tashkent, O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Harbiy-texnik instituti, 2018, 504–508.
16. Jinoyat huquqi. Maxsus qism: Darslik. Qayta ishlangan va to'ldirilgan ikkinchi nashri / Sh.T. Ikramov, R.Kabulov, A.Otajonov va boshq; Mas'ul muharrir Sh.T. Ikramov. Tashkent, O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2016, p. 805.
17. Rustambayev M.X. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksiga sharh. Maxsus qism. Toshkent, 2016, pp. 674–677.